

se tím stává nejen nezbytným doprovodem, ale i předpokladem všech úspěchů družstevních. Nejde tudíž při družstevnictví jen o hmotu, jde o více, jde o mravní a duchový proud v dnes již tak četné obci družstevní. A právě proto, že jde o zjev nejen hospodářský, nýbrž i mravní i duchový, musíme skryté síly, ženoucí myšlenku družstevní k úspěchům hledati hluboko v lidské povaze pracujících vrstev vůbec a v povaze lidu venkovského zvláště.

Hlavní vedoucí silou družstevnictví je hospodářský prospěch členstvu družstevnímu. Družstevnictví vyvolala hospodářská potřeba. Že úspěch se dostavil, stačí snad k důkazu, že musil tento system obstarávati jisté hospodářské potřeby lépe, než bylo a jest tomu se strany podniků hospodářských jiných forem. Družstevní podniky jsou přístupny zásadně všem, kdož na účelu družstva chtějí pracovati. Spojený zájem vlastníka a zákazníka pomáhá družstvům zemědělským uplatňovati u členů zásady standardisace i typisace hlavních zemědělských produktů a soustředování jich obchodního a výrobního postupu. Totožnost vlastníka se zákazníkem jest velikým racionalisačním principem při vedení družstevních podniků vůbec. Není jím dosaženo pouze sledování všeobecných zájmů třídy, ale znamená též zjednodušení převodu statků od výrobce ku spotřebiteli. Družstevnictví, odstraňující v důsledku tohoto principu tisíce zbytečných sil a výloh při převodu statků, koná jen činnost v souhlasu jsoucí s nutností doby dnešní, volající tak důtklivě po zvýšení výroby. Tato zásada má podle Dr. Dvořáka veliký význam pro hospodárné použití pracovních sil u národů malých; tito, aby obstáli ve hmotné i kulturní soutěži s národy velkými, nemohou si dovoliti luxus nadpočet silné třídy zabývající se pouze převodem statků; u těchto národů jest předem z důvodů existenčních důležité, aby v zaměstnáních neproduktivních bylo co nejméně sil, aby tak co nejvíce pracovníků uvolněno bylo pro hmotné i duševní práce vskutku tvořivé. Než nejsou to jen pouhé výhody hmotné, snaha po zvýšení hospodářské úrovně venkovského lidu, jež vedly k budování družstev zemědělských, nýbrž jest to namnoze nutná obrana proti nepřiznivým tendencím, jak se jeví v moderním vývoji průmyslu a velkoobchodu vůči zemědělství a zemědělskému člověku vůbec; družstevnictví má znemožniti rozdrčení rentability zemědělské výroby nesmírnou převahou sil průmyslových a obchodních podniků a má pomáhati k docílení a zachování nutné stability zemědělských hospodářství. Družstevnictvím řeší si venkovský člověk také odvěký spor mezi individualismem a kolektivismem zůstávaje svobodným pánem své půdy a vystupuje zároveň společně s ostatními sousedy ve stycích se světem ostatním a rozpor mezi prací a kapitálem vystupuje jako pracovník i jako majitel výrobních prostředků; tím pracuje nejlépe pro hospodářskou demokracii, která není v družstevnictví módní frází, nýbrž plnou skutečností. Družstevníci zemědělského obyvatelstva a venkova vůbec zakládají podle Dr. Dvořáka prostřednictvím družstevních podniků nejpevnější oporu svého účastenství na slunci společenských, hospodářských i kulturních výhod lidstva. Mají-li toho venkovské vrstvy dosíci, musí poměr družstev ke zřízení státnímu býti jen kladný; musí se státi podniky, jež státní zřízení nepotřebují jen pro svou ochranu a podporu, jako v počátcích svého vývoje, nýbrž samy musí se státi spolutvárci státní vůle, jako činitelé zlepšovaného společenského řádu a míru. »Družstevníci«, končí Dr. Dvořák, »i když se starají o hmotu, přece nezapomínají, že světem nakonec přes všechny materialismus, přes všechnu mechanisaci i úspěchy techniky, přes všechnu váhu hmoty přece jen vládne myšlenka, nezapomínají, že trvalé zlepšení hmotného i společenského stavu venkova jest možným jen jeho vyšším životem duchovním« (str. 84).

A. Klímt.

DVACET LET ÚSTŘEDNÍHO SVAZU ČESKOSLOVENSKÝCH DRUŽSTEV V PRAZE. 1908—1928. Jubilejní spis. Nákladem Ústředního svazu československých družstev v Praze 1928. Stran 238 za Kč 25.—.

Nejstarší, největší a nejlépe vybudované ústředí dělnického družstevnictví u nás — Ústřední svaz československých družstev v Praze — oslavilo loňského roku své dvacetileté trvání velmi důstojně vydavši ve vzorné úpravě svou jubilejní publikaci, která jest prvním vážnějším pokusem o historii

tohoto významného a dosud nedoceneného hnutí na české půdě. A možno říci bez nadsázky, že pokusem velmi zdařilým, i když přiznáme, že některé kapitoly jsou spíše pouhou snůškou dokumentárního materiálu než skutečným jeho zpracováním. Ale i za to zasluhují jejich autoři našeho vděku.

Úvodní studie nejlepšího českého družstevního teoretika Františka Modráčka „*Smysl družstevního hnutí*“ (str. 15.—19.) jest jedním z nejuvýstižnějších objasnění tohoto problému jak v literatuře domácí tak i cizojazyčné. Porozumění družstevnímu hnutí znamená (podle Modráčka) přesně vymeziti, co družstvo je a co není. Všechna družstva vykazují určité charakteristické znaky, jež jim dávají družstevní formu a obsah: princip *hospodářské služby* členům a *hospodářské součinnosti* členů. Princip hospodářské služby jest onou podivuhodnou silou, která chudým a prostinkým podnikům družstevním — počátky všech forem družstevních byly prostinké a chudičké — získala miliony členů a rozšířila je po celém světě, která dělníky učinila spoluvlastníky velikých družstevních závodů, venkov vyprostila z rukou lichvářů, upevnila selské hospodářství a učinila je výnosnějším. Z principu hospodářské služby vyrůstá v družstvech nový, soukromým podnikům naprosto cizí duch — duch sociálního a hospodářského altruismu. A jako princip hospodářské služby vtiskuje družstvu ducha sociálního a humánního, tak zase princip hospodářské součinnosti vtiskuje mu ducha demokratického. Hospodářská součinnost znamená logicky rovnost členů v rámci družstva: v právech, povinnostech a odpovědnosti. Nejpozoruhodnější a nejuvýznamnější fakt solidarity uskutečňuje družstevní součinnost v tom směru, že překlenuje na pohled nesmířitelné protivy, na nichž je založen nynější hospodářský řád. Co v soukromém hospodaření je nesrovnatelné, v družstevním hnutí se sjednocuje, co v onom je nemožné, stává se v tomto skutkem. I když neznamená to bezpodmínečně andělský mír v družstvech, neboť »lidé jsou lidé«, je to nicméně v zásadě i praxi úplně nový svět, naprosto odlišný od světa kapitalistického. A to proto, že hospodářská služba nastoupila tu na místo vyřiduštví. Právě v tom tkví podle Modráčka cíl a životní síla družstevního hnutí a právě odtud zaznívá k nám nejsilněji hlas budoucna. Neboť, bude-li nynější hospodářský řád nahrazen jiným — a tomu pevně věříme — může jej nahraditi jen takový řád, ve kterém budou odstraněny hospodářské protivy, jež charakterisují řád nynější. »Nevíme sice, jak bude hospodářství budoucna dopodrobna vypadati, leč v tom shodují se všichni socialisté, jako komunisté, že má to býti plánovitá organisace hospodářských služeb, založená na hospodářské demokracii. Hospodářská demokracie není však nic jiného než hospodářská součinnost, a hospodářská součinnost nic jiného, než družstevní vzájemnost a družstevní vyrovnání hospodářských protiv. V tom ohledu je družstevní hnutí *všeobecně* mnohem více než pouhá svépomoc hospodářsky slabých vrstev. Kdo správně a úplně pochopil jeho hluboký smysl, ten zdraví v něm rodící se budoucnost. Budoucnost, která sice nevzejde jedině z družstevního hnutí, nýbrž z celé ohromné kulturní a sociální dílny lidstva, z práce a zápasů na všech polích společenského života, ale která v hospodářském životě nemůže uskutečniti jiných ideálů nežli ty, jež tvoří podstatu a sílu družstevního hnutí — hlavně dělnického«.

Další obsah jubilejního spisu tvoří svědomité a důkladné práce Emanuela Škatuly „*Vývoj družstevní myšlenky v českých zemích období Chleboradova Oulu*“, zasazené do širokého rámce tehdejších hospodářských a sociálních poměrů v cizině i u nás (str. 23.—38.), a pro historii novějšího období vývoje a rozvoje dělnického hnutí družstevního nepostrádatelné práce Ferdinanda Jiráska „*České dělnické družstevnictví od éry Chleboradovy až po skončení světové války*“ (str. 41.—90.) a Vojtěcha Fišera „*Ústřední svaz československých družstev v Praze od skončení světové války až do roku 1928*“ (str. 93.—216.) právě pro jejich dokumentární látkové bohatství. Také obrazová část jest zdařilá. A. Klímt.

INTERNATIONALES HANDWÖRTERBUCH DES GENOSSENSCHAFTSWESENS. Herausgegeben von Prof. Dr. V. Totomianz unter Mitwirkung von Robert Schlösser (Köln). Verlag von Struppe u. Winkler Berlin. Berlin 1928. Stran XI 988 za RM 75.

Po vzoru známých německých příruček »Handwörterbuch der Komunalwissenschaften« a »Hand-